

INTĚRU MUNDUCHO LAPAN RUNAKUNAPA DERĚCHUNKUNANTA WILAKUSHQAN

KAYNOQ NIRMI QALAYKUN

Munashqantsita runanantsipaq, runakuna ali jugshqqa kananpaq, y ali kwananantsipaqpis kay patsacho, tanyashwan imanoq lapantsikunapis bālishqantsita. Tsaynoqpa tanyashwan imanoq lapan runa mayintsikuna derēchun nishqankunata tsararaykashqanta. Manami pipis kay derēchun nishqankunata kachanmantsu.

Wakinkuna kay derēchun nishqankunata despresyar mana reqipākushpan pasaypa mana ali kaqkunata rurapākun. Rurapākuptin interu munducho lapan runakuna shonqun rurincho rabyakārin. Tsawraqa lapanpita mas munashqannoq wilakārin mas alina kawapākunanpaq kaynoq nir: “Lapan runakuna mana mantsakuypa kwanmanna y pishiychōpis manami kanmannatsu. Tsaynoqpis lapan runakuna ima yarpashqankunalatapis parlanman y munashqankunalamanpis kriyinman”.

Laykuna kanman runakunapa derēchun nishqankuna mana elqashqa kananpaq. Tsay presīsumi kaykan. Mana kaptenqa imatapis mas rurayta mana pwēdir runakuna imaykanoqapis mana ali awturidākunapa kontran sharkapakun y tukuynoqpa nakatsikoqkunata elqātsipākun.

Tsaynoqmi lapan nasyunkuna amistācho kawapākunman. Tsaypis presīsumi.

Lapan nasyunkunapa delegādunkuna juntakārir eskribipākorqan Nasyones Unidas nishqanpa qalaykatsinan kartata. Tsay kartacho eskribipākorqan runakunapa derēchun nishqankunapita. Tsaynoqpis eskribipākorqan imanoq runakuna balurniyooq kashqanta, y olqupaq warmipaqpis derēchun nishqankuna iwal kashqanta. Tsay eskribishqankunaman yarākārin Nasyones Unidas nishqanpa myemrunkuna. Tsaynoqpis tsay kartacho eskribiraykan kaynoq nir: “Librina arupākushun ali kawayman chayapākunantsipaq” nir.

Nasyones Unidas nishqanpa lapan myemrunkuna promitipakorqan yanapānakur arupākunanpaq interu munducho runakunapa derēchun nishqankuna respitashqa kar kumplikānanpaq.

Kay promitishqanqa ali rurakashqa kananpaq, lapantsikunapis juk yarpayla tanyapākushwan kay derēchun nishqankunata.

Tsaymi Nasyones Unidaspa juntakashqan runakuna wilakun kayta:

INTĚRU MUNDUCHO LAPAN RUNAKUNAPA DERĚCHUNKUNAPITA WILAKUSHQAN

Kay wilakushqan lapan runakunapis nasyunkunapis iwal tanyapākunanpaq tsay derēchun nishqankunapitami. Tsaynoqpaqa lapan runakunapis y mandaq awturidākunapis, kay wilakushqanman yarpashqala kashpanqa, yachatsipākunman wakinkunata kay derēchun nishqankunata respitananpaq. Tsaynoqpis juklā nasyunkunawanpis shumaq animatsipākunman nasyunnincho kaqkunata y wakin munaynincho kaqkunatapis kaynoq nir ninanpaq: “Kay derēchun nishqankuna lapan runakunapaqmi. Noqa tsay derēchunkuna nishqannoqlami ali kawashaq runa mayēkunawan”.

NISHOAN JUK (1)

Lapantsikunapis Iibrimi yurishqantsi. Bālintsimi y derēchuntsikunapis wakinkaqkunanoqlapami. Yarpaynintsikunapis kaykanmi runa mayintsikunawan juk wawqinoq kuyanakur kawapākunantsipaq.

NISHQAN ISHKAY (2)

Lapantsikunapaqpis kay wilakushqancho eskribishqankaq dere.chuntsikuna. Kay derēchuntsikuna iwalla kanman ima rāsa runakunapaqpis, yoraqpaq yanapaqpis, warmipaq olqupaqpis ima klāsi rimaqkunapaqpis, mayqan relijyunkunaman kriyeqkunapaqpis, tsaynoq ima politikacho pureqkunapaqpis, mayqan nasyunpita runakunapaqpis, riku runakunapaq pobri runakunapaqpis, imanoq yurishqa kaqkunapaqpis, y tsaynoq imanoq kawaqkunapaqpis.

Kay derēchuntsikuna iwalla kanman lapantsikunapaqpis. Markantsi nasyunnoq kaptin o mana nasyunnoq kaptinpis, markantsi kikintsipa munaynintsicho kaptin o jukpa munaynincho kaptinpis, markantsipa awturidāninkuna imanoq kaptinpis, derēchuntsikuna iwalla kanman.

NISHQAN KIMSA (3)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan mana pipis wanutsimānantsipaq, Iibri munaynintsicho kwanantsipaq, y mana pipitapis mantsakuypa kwanantsipaq.

NISHQAN CHUSKU (4)

Manami pipis rantishqa runanoq arunmantsu jukpaq.

NISHOAN PITSQA (5)

Kastigashqa karpis, manami pipis fiypa nakatsishqaqa kanmantsu animal nakatsishqa kashqannoq, ni pasaypa umillatsishqapis kanmantsu.

NISHQAN SOQTA (6)

Lapantsikunatapis maycho tsaychōpis awturidākuna mana jarukuylapa ali respitamashwan.

NISHQAN QANCHIS (7)

Laykuna jugamashwan lapantsita iwalla. Kay karta eskribishqa kashqanpita mana kāsukoqkunapita Iaykuna kuydamashwan lapantsikunatapis mana despresyashqa kaylapa.

NISHQAN PUSAQ (8)

Juk runa, nasyunninpa layninta mana kāsukur, mana al ita ruramaptintsi, derēchuntsi kanmi awturidākunaman kejakooq aywanantsipaq. Y tsaycho lapantsi atyendishqa kashwan iwalla.

NISHQAN ISQUN (9)

Manami pipis lutalapa prēsutsishqa kanmantsu karsil wayiman. Ni tsaynoqpis lutalapa qarqushqa kanmantsu markanpita.

NISHOAN CHUNKA (10)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan imalapitapis runakunapa nawpancho jugshqqa kanantsipaq, alipita mana alipitapis. Tsay mana alita jusganman juk tsaycho mana jatikashqa kaq awturidā iwalla mana mayqanpapis faburnin sharkuylapa.

NISHQAN CHUNKA JUK (11)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan “Jutsaynaqmi kanki” nimānantsipaq imalapitapis akusashqa kaptintsisipis manaraq shumaq musyakashqa kaptenqa. Lay nishqannoq musyakashqa kanman lapan runakunapa nawpancho imalapis defyendikunantsipaqnoq kaykaptenqa.

Manami pipis kondenashqa kanmantsu rurashqanpita y mana rurashqanpitapis tsay jinan ōraqa mana nawpapita patsa nasyunninpa laynincho “tsaynoq katsun” nishqa kaptin, y tsaynoqpis lapan nasyunkunapa yarpashqan layninkunachōpis. Jutsantsikunapita kastigashqa kanantsipaq kaqkunapita manami mastaga kastigashqa kashwantsu jutsantsi kaptinpis.

NISHQAN CHUNKA ISHKAY (12)

Juk runataqa manami pipis lutalapa imatapis rurannantsu: kikinta, familyankunata, ni wayinkunatapis. Ni eskribishqan kartankunatapis ama kichanmantsu. Tsaynoqpis ama ashlinmantsu. Lapantsikunapami derēchuntsi kan tsaykunapita laykuna kuydamānantsipaq.

NISHQAN CHUNKA KIMSA (13)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan maypapis libri purikunantsipaq y maychōpis nasyunnintsichōqa tākunantsipaq.

Lapantsikunapami derēchuntsi kan kikintsipa nasyunnintsikunapita yarqunantsipaq y tsaynoqpis kutimunantsipaq.

NISHQAN CHUNKA CHUSKU (14)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan juklā nasyunkunacho wayintsita ashir tākunantsipaq qatikachāmaqintsikuna kaptin.

Markantsipa kontran ni Nasyones Unidaspa kontran juk runa ima jutsatapis rurar manami ninmantsu “Noqapa derēchō kanmi juklā nasyunman aywakur tākunāpaq qatikachamaqn. kaptin.” Jutsantsikuna ima politikakunapita kaptinmi itsanqa derēchuntsi kan qeshpikunantsipaq.

NISHQAN CHUNKA PITSQA (15)

Lapantsikunapami derēchuntsi kan may nasyunkunamanpis pertene.sinantsipaq.

Juk nasyunman pertenësiyta munaptintsi, manami pipis lutalaqa nimashwantsu “Manami qam pertenësinkimantsu kay nasyunman.” Tsaynoqpis lutalaqa nimashwantsu “Qam manami kikikipa nasyunnikimanpis pertene’ sinkimantsu.”

NISHQAN CHUNKA SOQTA (16)

Olqupapis y warmipapis, edäninman chayaptin, derëchun kanmi kasarakunanpaq. Tsaynoq derëchun kan kasarakunanpaq ima räsa runakunawanpis, mayqan nasyunman pertene.seqkunawanpis, ima relijyunkunaman kriyeqkunawanpis. Tsaynoq kasarakurmi derëchun kan familyanta formanapaq. Kasädu kar, rakikashqa kar, o mayqankuna nawpata wanuptinpis, derëchunkuna kanmi iwalla olqupa y warmipaqpis.

Manami pipis fersanmantsu kasarakunanpaqqa. Itsanqa kasarakärenqa kikinkuna awninakur munanakushqalanpita.

Tsay kasarashqa kaqkunapitami juntakashqa kaykan lapan markakunapis. Tsaynoqpis derëchun kanmi runakuna y nasyunpa mandaqninkunapis kasarashqa kaqkunata kuydanapaq.

NISHQAN CHUNKA QANCHIS (17)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan imaykantsikunapis kikintsiapaq kananpaq. Y tsaynoqpis derëchuntsi kanmi pi lawanpis imaykantsikunalachöpis dwëñunoq kapäkunantsipaq.

Manami pipis lutalaqa qechunmantsu pitapis imalankunatapis.

NISHQAN CHUNKA PUSAQ (18)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan shonquntsicho munashqantsita yarpanantsipaq y munashqantsi relijyunman kriyinantsiapaq. Tsaynoq derëchuntsi kaptin trukashwan juk relijyunpita juk relijyunmanpis. Relijyunnintsita rikatsikushwan japalantsi y wakin runakunawanpis, kikintsikunalapaq o runakunapa nawpanchöpis. Tsaynoq rikatsikushwan yachatsikushpantsi, kumplishpantsi, y kultuntsikunata rurashpantsi.

NISHQAN CHUNKA ISQUN (19)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan yarpashqantsita parlanantsipaq mana pipis fastidyaylapa. Tsaynoqpis derëchuntsi kanmi ima notisyakunalatapis ashinantsipaq runakunata mayatsinantsiapaq imaykanoqapis: parlaypa, eskribiypa, o radyupa pasatsiypapis mayqan nasyunkunamanpis.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA (20)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan juk patsalaman juntakänantsipaq itsanqa mana büllata ruraylapa.

Mana munaptenqa manami pipis pitapis “kay noqakunaman pertenësiy” ninmantsu fersaypaqa.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA JUK (21)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan nasyunnintsikunacho mandaq kayta munar chayanantsipaq. Tsaynoqpis derëchuntsi kanmi kikintsi jukta munashqantsi kaqta akranantsipaqpis mandaq kananpaq.

Lapantsikunapami derëchuntsi kan iwalla awturidä kanantsipaq nasyunnintsikunachöpis.

Markakunapa munayninchömi churakashqa kanman gobyernupa yanapäsheqnin awturidäkuna. Tsaykuna rurakashqa kanman käda bötukuna watakunalacho. Tsaymi lapantsikuna imanoq karpis munashqantsi kaqpaq iwalla pakaylapa bötushwan. Tsaycho gänaq kaqmi yaykunman awturidä kananpaq. Mana pakaylapa bötorqa juknoqa bötushwan awturidänintsikuna markantsi munashqannoq akrasahqa kananpaq.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA ISHKAY (22)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan ali kawanantsipaq. Wakin imayoqpis kaqkuna yanapäshinman mana imayoqpis kaqkunata. Tsaynoqpis nasyunnintsipita y juklä nasyunkunapitapis pwëdishqanyaqa yanapäshinman pishiycho kawaqkunata lapan derëchunkuna kumplikänanpaq. Tsay yanapäshiy kanman respitashqa kanantsipaq y kikintsi aliyätsikunantsipaqpis.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA KIMSA (23)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan kikintsikuna munashqantsinoq arunantsipaq mana despresyashqa kaylapa. Shumaq sigurashqa kanman ima aruychöpis. Y tsaynoqpis aruynintsipita yarquptintseqa yanapäshishqa kashwan imalawanpis.

Lapantsikunapamj derëchuntsi kan mana despresyaylapa aruynintsikunacho iwal gänanantsipaq wakin aroq mayintsikunanoq.

Lapan aroqkunapami derëchun kan ali pägashqa kananpaq kikinpaqpis y familyankunapaqpis ali respitashqa runanoq kawanapaq. Pishëpakonoq kaptenqa yanapäshishqa kanman imanoqpapis runa mayinkunapita.

Lapantsikunapami derëchuntsi kan aroq mayintsikunawan juntakaykur imalatapis formanantsipaq mandaqnintsikunapita respi tatsimänantsipaq.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA CHUSKU (24)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan aruynintsikunapita jamakunantsipaq. Manami aläpaqa arushwantsu pwëdishqantsipita mastaq. Y tsaypita juk watata kumplirkuptin bakasyunnintsi kanman itsanqa pägashqa

NISHQAN ISHKAY CHUNKA PITSQA (25)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan ima!antsikunapis ali aypänanpaq kikintsikunapaq y familyantsikunapaqpis. Tsaykunapaqqa kanman kaykuna: mikuynintsikuna, röpantsikuna, wayintsikunapis. Tsaynoqpis qeshyaptintsi mëdikukuna atyendimashwan, y imalachöpis wakin runakuna yanapäshimashwan. Tsaynoqpis derëchuntsi kanmi kuydashqa kanantsipaq mana aruynintsi kaptin, qeshyaqtukur mana aruya pwëdiptintsi, byüdayashqa kaptintsi, awkin kaptintsi, o ima desgrasya päsamaptintsi.

Wachaq warmipa y akapa wamrankunapapis derëchun kanmi shumaq ali kuydashqa kananpaq. Kasarashqa kaqkunapa y mana kasarashqa kaqkunapapis wamrankuna iwalla derëchun kanmi kuydashqa kananpaq.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA SOQTA (26)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan dembaldila primarya kaq eskwëlakunaman yachakoq yaykunantsipaq. Manami ni juklaylapis mana yachakuypaqa kanmantsu. Tsaynoqpis mas jatun kaq yachakuy eskwëlakunapis kanman imalapis kayta munaptintsi yachakunantsipaq. Tsay eskwëlakunaqa lapan runakunata chaskinman iwalla yachashqantupu.

Kay yachakuy kanman noqantsikuna runa mayintsikunawan ali shonquyoq kanantsipaq. Tsaynoqpis kanman runa mayintsikunapa derëchunkunata respitanantsipaq, tanyanakunantsipaq, pasensyantisi kananpaq y pipis yanasantsi kananpaq. Tsaykuna kanman markantsikunawan, juklä nasyunkunawan, jukniraq räsakunawan, ima relijyunkunaman kriyeqkunawanpis. Tsaynoqpis yachakuy kanman yanapänantsipaq Nasyones Unidasta runakunata ali kawayman churanapaq.

Taytankunapami derëchun kan tsurinkunata munashqannoq imanoqpapis edukanapaq.

NISHOAN ISHKAY CHUNKA QANCHI (27)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan markantsikunacho kustumrintsikunata rurantsipaq. Tsaynoqqa munaq kaqpa derëchun kan kantanapaq, dansanapaq, dibuj anapaq, tukanapaq, puklanapaq, y imalatapis rurananpaq markanpa kustumrin kashqannoq. Tsaynoqpis juk yachaq imalatapis mushoqta ruraptenqa tsay kanman lapantsikunapaq juknintsi y juknintsi, mas ali kawanantsipaq.

Lapantsikunapami derëchuntsi kan imalatapis mushoqta ruraptintsi o eskriptintsi kikilantsipaq gänashqantsi kaqkuna kananpaq. Manami pipis ninmantsu lulakushpan “Noqami rurashqä kayta” tsaynoqqa apakunapaq ruraq kaqpa derëchunta.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA PUSAQ (28)

Lapantsikunapami derëchuntsi kan gobyernuntsi kananpaq nasyunnintsikunacho y lapan nasyunkuna juntakashqanchöpis kay derëchuntsikúna rasunpa kumplikashqa kananpaq.

NISHQAN ISHKAY CHUNKA ISQUN (29)

Lapantsikunapami rurantsikuna kan markantsicho kumplinantsipaq. Tsaynoqlapami aliyätsikuntsi kikintsikuna.

Derëchuntsikunata rurarpis mana qechushwantsu jukpa derëchunkunata. Tsaypaq kanmi laykuna respitatsikunantsipaq y tsaynoqpis reqitsimänantsipaq wakinkunapa derëchunkunapis kashqanta. Tsaynoqpis tsay laykuna kaykan ali shonquyoq runakuna kanantsipaq, ali respitanakunantsipaq, y ali runa mayintsikunawan kawanantsipaq. Tsay ali kaway kaykan runakuna awturidäninkunapaq bötushqan nasyunkunacho.

Kay derëchuntsikunata kumplishpantsi manami Nasyones Unidas nishqankunapa kontrannin yarqushwantsu.

NISHQAN KIMSA CHUNKA (30)

Kay nishqankunacho manami qam tarinkimantsu derëchuyikuna kaptin pipa derëchunkunatapis elqätsinaykipaq imata rurashpaykipis. Tsaynoq kaykan qampaq, juk nasyunpaq, juntakashqa runakunapaq, o pi runalapaqpis.